

Fyra lärosatser om det kristna äktenskapet

enligt George J Woodall i boken ”*Humanae Vitae – 40 years on*” (2008, utdrag ur kommentar till encyklikan, sidorna 55-67).

Påven hade för avsikt att bedöma det som karaktäriserar äktenskaplig kärlek och ansvarsfullt föräldraskap som ett nödvändigt steg, innan han sedan tog upp encyklikans huvudfråga, nämligen de moraliska reglerna som måste gälla för reglerandet av födslarna (§ 7). Efter att uttryckligen ha betonat att äktenskapet inte är en fråga om tillfällighet eller lidelse, att det i stället har en verklig betydelse för människan både som förenande och barnalstrande, sammanfattar han den äktenskapliga kärlekens huvuddrag i linje med Konciliet undervisning.

Äktenskaplig kärlek är:

- a. för det första *mänsklig*, därför att det inte är fråga om enbart impulser, naturliga drifter och lidelser (jfr § 8) utan handlingar av fri vilja som är inriktade på att hålla ut genom vardagslivets glädjeämnen och sorger och som värnar sitt eget växande. Det kan inte betraktas utifrån ett enda perspektiv (biologiskt, sociologiskt, psykologiskt, tankeförmåga eller andlighet), utan som ett sammanhängande helt (§ 7). Erotisk lockelse, sexuella impulser och lidelser för sin egen skull räcker inte för att konstituera ”kärleken”, särskilt inte ”äktenskaplig kärlek”, en sanning som troende kristna och alla själva kan förstå är sann, särskilt när man tänker på det ofta förekommande utnyttjandet, bristen på omtanke, åsidosättandet av den andres värdighet och själviskt manipulerande vid mänskliga sexuella kontakter. Fastän sådana handlingar skulle vara mänskliga handlingar i den meningen att det utförs medvetet och avsiktligt, och av det skälet kunna värderas moraliskt (som

moraliskt felaktigt), så är de inte riktiga mänskliga kärlekshandlingar, utan dessas fullständiga motsats. Äktenskapet och den äktenskapliga akten innebär ömsesidigt självutgivande kärlek med respekt för att personerna är involverade som personer. Som Konciliet hade påpekat:

”... denna kärlek är i högsta grad mänsklig eftersom den går från den ena människan till den andra i kraft av en vilja och en känsla som spontant innesluter hela personens väl. ... den berikar dem och ger dem en speciell värdighet som den äktenskapliga kärlekens beståndsdelar och tecken (*Gaudium et Spes*, n:r 49)”.

Paulus VI:s sammanfattning av denna tydligt mänskliga kärlek ger honom anledning att tillägga att äktenskapet, så som Konciliet och Kyrkans hävdvunna undervisning säger, skall vara uthålligt och växa. Med andra ord behandlas inte människor på rätt sätt som människor, när de använder varandra sexuellt vid tillfälliga kontakter. Uthållighet betyder att kärlek i äktenskapet är en kärlek som strävar efter att bestå. I detta strävande bemödar sig makarna om det goda för varandra som befrämjar deras fulländning. Det innebär att makarna engagerar sig ömsesidigt för varandras hälsa, lycka, önskemål och bekymmer. Att de måste växa tillsammans och vara en själ och ett hjärta är inte bara idealism; livet tillsammans måste accepteras med dess svårigheter eller sorger likaväl som under lyckliga tider. Det antyder snarare att kärleken, i det här fallet den äktenskapliga kärleken, tenderar att växa och blomstra av naturen; eftersom det inte sker automatiskt av sig självt, och än mindre när man bjuder motstånd, innebär det ett moraliskt ansvar att anstränga sig för att ge näring åt denna kärlek i det som Paulus VI brukade kalla dess ”förenande betydelse”, den betydelse kärleken har av naturen att allt djupare förena paret inbördes med varandra.

- b.** för det andra är äktenskapet en *fullhet*. Äktenskaplig kärlek går ut på vänskap, som vi alla behöver i livet och som på många sätt håller oss uppe, men det är en särskild typ av kärlek i den meningen att

allt måste delas helhjärtat. Detta typiska drag i relationen man och hustru är det som särskiljer den från andra typer av vänskap och andra typer av relationer. Naturligtvis kan den ena maken göra vissa saker men inte andra, eftersom alla människor har olika förmågor och svagheter, men den äktenskapliga kärleken innebär i princip, och så långt det går också i praktiken, att de inte längre lever var och en på sitt håll utan lever ett liv tillsammans (det som Konciliet har kallat "en intim gemenskap i liv och kärlek", ibid n:r 48) och delar på allt. Tillägget att makarna inte i onödan ska göra några "orättvisa undantag" eller "eftertrakta egen bekvämlighet" tar i beaktande det som just sagts om var och ens olika kapacitet. Dock betyder det i allmänhet att de bör ha ekonomi och tillgångar ihop och inte principiellt ha skilda bankkonton eller hemlighålla väsentligheter eller beslut för varandra, undantaget sådana ovanligare förhållanden, där en av makarna ständigt visar sig ha svårt för att sköta sin ekonomi och den andra måste lägga undan för att klara av räkningar, men hela tiden med tanke på att familjen som familj vinner på det och inte för privata eller egoistiska ändamål. Beslut bör vara gemensamma och byggas upp genom ärlig diskussion. Det är inte nödvändigtvis fel att få saker och ting att passa en själv, men den som är gift och gör det till en vana ser i så fall mer till sitt egenintresse och försummar egoistiskt sin make eller maka och skadar sin familj.

Kärleken i sin fullhet betyder att älska den andre för hans eller hennes egen skull och inte för vad man kan få ut av honom eller henne (§ 8, 3). Maken eller maken är som person värdefull i sig själv och kan inte bara reduceras till ett medel för att uppnå något annat gott. Naturligtvis önskar den som gifter sig mycket som är bra och nyttigt och vill bli lycklig i sitt äktenskap. Han eller hon tänker precis så att det är genom att gifta sig med en viss person av det andra könet som de kan få den lycka de söker. Kärleken är i den meningen inte bara orienterad mot den andre eller altruistisk ("amor benevolentiae" eller "agape") utan varje brud och brudgum

längtar också efter det som bara denna kärlek kan ge ("amor concupiscentiae" eller "eros" (jfr Benedict XVI, *Deus caritas est*, 2005). Ändå måste man säga att kärleken faktiskt är altruistisk, osjälvisk, och måste vara det, på så sätt att det är det som är gott för den andre, som man alltid måste försöka upptäcka som man eller hustru, och på samma sätt när det gäller barnen. Under årens lopp måste man ha viljan att offra, offra mycket, för den man älskar. Därför är det alltid viktigt att vara realistisk, och idealistisk, när man förbereder sig för äktenskap och till slut bestämmer sig för att gifta sig. Man får inte fästa sig bara vid de drag hos den andre, som man lätt tycker om. Lika viktigt är det att förstå det som kan irritera hos den andre och kunna väga för och emot. I de fall när ett par verkligen älskar varandra vilar deras kärlek inte på illusioner eller brist på självkunskap utan är en kärlek till personen sådan han eller hon faktiskt är, trots svårigheter eller karaktärsbrister som alltid finns hos människan. Man är inte ovetande om dem och man nonchalerar dem inte. I andra fall, när någon uppvaktar en tilltänt brud – eller brudgum – och ger prov på att vara mycket oansvarig (ekonomiskt, sexuellt, i våldsamt beteende) och inte vill eller kan ändra sig, är det ett stort misstag att gifta sig med den personen, eftersom den ömsesidighet som ett äktenskap kräver saknas (kärleken är enögd), och den som "älskar" kan bara se en sida hos den "älskade" eller "älskar" en idealbild av den andre. Karaktärsbrister, stora olikheter och irritationsmoment som däremot inte är så allvarliga, kan accepteras av den andre som en del av hans eller hennes personlighet i en äkta, äktenskaplig kärlek.

- c. *Kärleken är trofast och exklusiv* (utesluter varje annan person) till livets slut. Den latinska texten kursiverar inte "till livets slut" men kunde med lika väl ha gjort det. Exklusivitet betyder att en bestämd man har denna unika relation till en bestämd kvinna liksom hon med honom. De är "icke utbytbara personer" eller oersättliga i äktenskapet (jfr W.E. May, *Sex, Chastity and Marriage, Reflections of a*

Catholic Layman, Spouse and Parent, Chicago, 1981). Med andra ord är polygami (en man och flera hustrur) och polyandri (en kvinna och flera män) uteslutet på grund av äktenskapets natur, som är monogamt. Det är ”enheten” som är äktenskapets rätta miljö. Det innebär exklusivitet i den meningen, att ingen annan kan släppas in i relationen man – hustru som sådan, och det innebär trohet mot varandra som uteslutet äktenskapsbrott. I sig innebär det inte att paret, eller en av dem, inte kan älska någon annan, eller att deras kärlek inte får utsträckas till att omfatta andra människor (äktenskaplig kärlek är inte en slags delad själviskhet eller ”*égoïsme-à-deux*”), men den utesluter alla andra från paret relation just som gifta.

Paulus VI fäster uppmärksamheten på det samtycke som gör att äktenskapet kommer till, eftersom trohet, exklusivitet och oupplöslighet hör till det som har förståtts av makarna på bröllopsdagen, när de samtycker till att gifta sig med varandra ”fritt och fullt medvetet” (§ 9.4). En allmän kunskap om huvuddragen i kärlek och äktenskap, så som de framställts här, krävs men däremot inte någon djupgående teologisk kunskap. Äktenskapsförberedelsen måste hjälpa dem som har sällskap, eller är förlovade, att inse vad de ger sig in på om de gifter sig och försäkra sig om att de kan samtycka medvetet och av fri vilja. Det moderna samhällets krav och inflytandet från media ger ibland intrycket att troheten, exklusiviteten och oupplösligheten skulle vara trevliga ideal men som i praktiken ändå är omöjliga att förverkliga. Svårigheterna kan vara högst verkliga och behöver inte upprepas här, men påven säger en enkel sanning, nämligen att väldigt många par under tidernas gång inte bara visat att det är möjligt att binda sig vid ett sådant livsengagemang i äktenskaplig kärlek, utan också att de funnit lycka som gifta. Deras lycka har, hävdar påven, flutit fram ur äktenskapets natur, så som den beskrivits, och ur det förbund de slutit med varandra. Påven hävdar inte detta utan grund. Sanningen är helt enkelt den att par har erfärut goda och lyckliga äktenskap, när de vetat att de varit ömsesidigt

trogna i ett personligt förhållande som också varar tills döden skiljer dem åt. Inställningen att räkna med otrohet, svek eller skilsmässa som ofrånkomliga, om det hela inte fungerar, och ”avtal” om boskillnad i fall av misslyckande, är precis de faktorer som undergräver äktenskapet. Där det borde finnas förtroende och goda ansträngningar gror i stället misstankar och baktankar.

d. Äktenskapet är fruktbarande. Den här sidan av den äktenskapliga kärleken berör mer direkt encyklikans behandling av frågorna om födslar och regleringen av födslar. Den nämns inte i avsikt att vålla strid utan för att betona att den äktenskapliga kärleken i likhet med alla andra former av kärlek är fruktbarande till sin egen natur. Kärleken är inte en statisk verklighet och kan inte tas för given. Den antingen växer eller försvagas. Det som är verkligt sorgligt bland många gifta par är att kärleken inte fått sin näring utan har försumrats. Sorgen kommer av att man inte varit mer uppmärksam på varandra och på familjen utan i stället ägnat sig åt karriär, ekonomi och standard och att möblera sitt hem än åt dem som bor i huset och som man egentligen arbetar för. All verklig kärlek tenderar av sin natur att växa och expandera, även om det inte sker med automatik. Paret har en moralisk skyldighet att göra sitt bästa för kärleken, så att den fördjupas. I sitt liv tillsammans är de alltid öppna för att barn kan komma till som en frukt av kärleken (jfr K.Wojtyla, *Fruitful and Responsible Love*, 1978).

Alstrande av barn (prokreation) är en inneboende del av kärleken. Det hör till den särskilda dimensionen av äktenskaplig kärlek. Paulus VI citerar här det Andra Vatikankonciliet, som i äktenskapet och äktenskaplig kärlek erkände en naturens ordning för barn och barn som äktenskapets högsta gåva (n:r 9.5). Gifta pars längtan efter barn är fullkomligt naturlig och god. Den möjlighet som naturen medger, att en man och en kvinna kan ha barn tillsammans, är ytterligare ett bevis på det inneboende goda i äktenskapet och på Guds försyn och plan, inte bara för släktets bestånd i abstrakt mening, utan för det goda och för den

välsignelse som kommer med barn (1 Mos 1:28). Själva den äktenskapliga akten är inställd på alstrande av barn, vilket bekräftas av dem som använder preventivmedel, eftersom de måste erkänna att barn är ett möjligt faktum i denna unika kärleksakt, annars skulle de inte försöka göra den infertil. Akten är unik också i den meningen att det bara är på så sätt som de kan uttrycka en kärlek som kan ge dem barn. Barn är varken besvär, hinder, sjukdom eller börda utan ett gott i sig självt i äktenskapet; de är äktenskapets högsta gåva enligt Konciliets undervisning (*Gaudium et Spes*, n:r 50).

(Humanae Vitae - forty years on. A New Commentary av G.J. Woodall, Centre for Marriage and Family at the Maryvale Institute, Birmingham, England, 2008. Hibil obstat, John Hadley, STL, MA, Censor Deputatus; imprimatur, + Malcolm McMahon o.p., Biskop av Nottingham, 4 juni 2008. Svensk översättning, G.Fäldt).